

Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi

Orhan Hanbay, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013, 71 s.

ISBN: 978-605-521-327-5

Ümmü Seher Göküş*

Yrd. Doç. Dr. Orhan Hanbay tarafından hazırlanan *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi* adlı kitap, yazarın eserin önsözünde belirttiği üzere “*çocuklara yabancı dil öğretimi alanında Türkçe yazılmış ve içinde temel kavramların yer aldığı güncel bir başvuru kaynağı oluşturmak*” amacıyla bilim dünyasına kazandırılan bir kaynaktır. Bilindiği üzere ülkemizde ilkököl ikinci sınıf öğrencilerine 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren yabancı dil öğretimi verilmektedir. İlkokul birinci sınıfta kendi anadillerini dört temel beceri olan “*okuma-yazma-dinleme-konuşma*” düzeyinde güzel bir şekilde öğrenme fırsatını yakalayan çocuklar, akabinde ikinci sınıftan itibaren hem Türkçe verilen derslerine devam ederler hem de yeni ve ilk olarak İngilizce öğrenmeye başlarlar. Bu yaştaki çocukların bir yabancı dil öğrenmeye başlaması önemlidir fakat bir o kadar da dikkat edilmesi gereken zor bir süreçtir. Bu süreçte öğrencilerin fiziksel, psiko-sosyal, zihinsel, sosyal ve kültürel vb. birçok özelliği bir bütün içerisinde dikkate alınarak onlara has yeni bir yaklaşım tarzı geliştirilmelidir. Yoksa körü körüne, sadece yabancı dil eğitimi verelim ama nasıl olursa olsun anlayışıyla herhangi bir hedefe ve amaca ulaşmak mümkün değildir. Bu çağdaki çocuklara yabancı dil öğretimi verilirken yapılacak her türlü hata onların bu alana yönelik öngörülerini, arzu ve isteklerini tamamen olumsuz bir yöne sevk edebilir. Bu ise tamiri çok zor olan hatta belki de hiç tamir edilemeyen sonuçlar doğurabilir. İşte yazar, *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi* adlı kitabını yabancı dil öğretiminde yaşanması muhtemel söz konusu bu sorunları en aza indirmek ve alan uzmanlarına yönelik bir farkındalık oluşturmak amacıyla hazırlamıştır. Kitap, içindekiler ve önsöz hariç yedi bölümden meydana gelmektedir. Söz konusu bölüm başlıkları; “Çocuklara Yabancı Dil Öğretiminin Kuramsal Temelleri”, “Çocuklarda Yabancı Dil Öğrenme Süreci”, “Öğrenme Alanları ve Hedefleri”, “Öğretim Yöntemleri, Teknikleri ve Araçları”, “Konu Alanları ve Alistırma

* Okutman, Akdeniz Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, sehergokus@akdeniz.edu.tr; Lecturer, Akdeniz University, School of Foreign Languages, sehergokus@akdeniz.edu.tr

Örnekleri”, “Başarının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi”, “Çocuklara Yabancı Dil Öğretiminin Temel İlkeleri” şeklindedir.

Yazar birinci bölümde; çocuklara yabancı dil öğretiminin kuramsal temellerini, çocuklara yabancı dil öğretmenin tarihi süreci, yabancı dil öğretimine erken yaşta başlamanın önemi ve günümüzde bu hususla ilgili karşılaşılan sorunların ne olduğu şeklinde üç alt başlıkta ele alıp incelemektedir. Erken yaşlarda çocuklara yabancı dil eğitimi verilip verilmemesi gerektiği tartışmaları tarihin eski devirlerine kadar giden bir bakiyeye sahiptir. İlk dönemlerde toplumun önde gelen ailelerinin kendi çocuklarına yönelik yaptığı yabancı dil öğretme faaliyetleri zaman içerisinde genişleyerek her kesimi içine alan bir hüviyete dönüşmüştür. Tabi bu dönüşüm ya da gelişme çok kolay olmamıştır. On yedinci yüzyılda dönemin en önemli düşünürlerinden olan Comenius, Locke ve Rousseau'nun da yabancı dil öğretimi konusunda benzer tartışmalar yaptığını görmek mümkündür. Comenius, zengin-fakir ayrımı gözetmeksizin her çocuğun bu haktan yararlanmasından yana iken diğer iki aydın ise sadece toplumun elit kesimine mensup ailelerin hatta onların da sadece erkek çocuklarının yabancı dil öğrenmesinin daha isabetli olacağını dile getirmişlerdir. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise yabancı dil öğretimine duyulan ilgi ve alaka daha da artmıştır. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren hem Avrupa'da hem de Amerika'da konuyla ilgili çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bazı özel okullar ile devlet okullarında ilkökul öğrencilerine yönelik başlatılan yabancı dil öğretimi çalışmaları 1960'lı yıllarda genişleyerek yoluna devam etmiştir. Öyle ki bu süre zarfında ilk defa Almanya'nın Hamburg şehrinde icra edilen bir sempozyum ile yabancı dil öğretiminin dünya genelindeki mevcut durumu ve bazı uygulama örnekleri katılımcıların bilgisine sunulmuştur. 1990'larda ise özellikle siyasetçilerin de konuya olan ilgilerinin artması ve eğitim politikalarında bu hususa yer verilmesi ile birlikte yabancı dil öğretiminin gelişim süreci olumlu yöndeki seyrini sürdürmüştür. Bu süreçte o zamana kadar tartışılan erken dönemde yabancı dil öğretiminin yapılıp yapılamayacağı tartışmaları yerini yavaş yavaş söz konusu öğretimin hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği anlayışına bırakmıştır. İçinde yaşadığımız yirmi birinci yüzyılda artık sonuç odaklı bir yabancı dil öğretimi yaklaşımı hakimdir. Bu yaklaşımda, hem yabancı dil öğretiminin temel hedefleri hem çocukların yabancı dil öğretimindeki temel becerileri kazanması hem de ölçme ve değerlendirme faaliyeti ile yabancı dil öğretiminin gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Eserde yabancı dil öğretiminin tarihi süreci, kısaca bahsedildiği üzere, hiyerarşik bir sıra içerisinde dönem dönem kısa, açık ve net ifadelerle ele alınmış ve akabinde yabancı dil öğretimine erken yaşta başlanılmasının nedeni ise üç alt başlıkta incelenmiştir. Yazar söz konusu başlıklarda gelişim ve öğrenme psikolojisinin ortaya koyduğu bilimsel verilerden hareketle bir yandan erken yaşlarda dil öğrenimine başlayan çocukların daha başarılı olduklarını söylerken diğer taraftan bu uygulamanın hem çok dilliliğe hem de kültürlerarası yeterliliğe çok katkı sağladığını da belirtmektedir. Bir başka ifade ile yazar, küreselleşmenin bir sonucu olarak dünya üzerindeki toplumların artık çok kültürlü bir yapıya kavuştuklarını, dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşanan olumlu ya da

olumsuz olayların otomatikmen diğerlerini de etkilediğini dolayısıyla hem bireysel hem de toplumsal anlamda bir veya bir den fazla dil bilmenin artık bir zaruret haline geldiğini hatta bir çok devletin bu yaklaşımı destekleyen ciddi yatırımlar yaptığını söylemektedir. Yazar devamında gelinen noktada yabancı dil öğretiminde zaman sorununa, öğretmenlerin niteliğine ve yabancı dil öğretiminin sürekliliğine de azami gayret gösterilmesini talep etmektedir. Ona göre bu üç temel sorun günümüz toplumlarının yabancı dil öğretiminin başarısı hususunda karşılaştıkları ve üstesinden gelmek zorunda oldukları meselelerin en önemlilerindedir. (ss.1-12)

İkinci bölümde yazar; çocuklarda yabancı dil öğrenme sürecini aradıl, okulda yabancı dil öğrenme süresi ve çocukların doğası olmak üzere üç alt başlıkta okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Aradıl, yabancı dil öğrenen öğrencilerin seviyesi sıfır olanla seviyesi çok iyi olan birisi arasında kendilerine has bir yer edinmeleridir. Bu yer çok hassas bir noktadadır. Şöyle ki, dil öğrenme sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları her durum onların durduğu ara noktanın da otomatik olarak değişmesine yol açabilir. Bu bazen olumlu bazen de olumsuz olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin bu süreçte öğrencilerini çok iyi gözlemlmeleri ve onlardan aldıkları geri bildirimleri çok iyi incelemeleri gerekmektedir. Çünkü eğitimciler tarafından, var olan hatalara yönelik gerekli önlemlerin alınmaması onların kalıcı olmasını sağladığı gibi öğrencinin yaptığı her hatayı düzeltmeye çalışmak da onlarda hayal kırıklığına neden olabilir ve böylesi bir durum ise öğrencilerin motivasyonlarını kırabilir. Yazar bu noktada, aradıl konusunda öğrencilerin durumunu etkileyen birkaç temel husustan bahsediyor. Bunlardan ilki birinci dil meselesidir. Ona göre başarılı bir yabancı dil öğretimi için öğrencinin öncelikle kendi anadilini çok iyi bir şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Bu nedenle çocukların aile çevresi, okul öncesi eğitim çevresi ile ilkokul eğitim çevresine çok dikkat edilmelidir. Çünkü bu üç husus ne kadar doğru, iyi, tutarlı ve nitelikli olursa çocukların öğrenme başarısı da o oranda artmaktadır. İkinci husus yaş faktörü ile bireysel farklılıklardır. Yapılan bilimsel çalışmalar çocukların erken yaşlardan itibaren yabancı dil öğrenimine başlamalarının daha sağlıklı ve daha doğru olduğunu bildirmektedir. Çocukların aksansız bir şekilde yabancı bir dili konuşma becerileri yaşları ilerledikçe azalmaktadır. Yazar bu gerçeklerden hareketle çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişim düzeylerinin dikkate alınmasını ve bu bağlamda yabancı dil öğretiminde kullanılacak öğretim stratejilerinin, öğretim yöntem ve tekniklerinin buna göre belirlenmesini talep etmektedir. Bunun yanında çocukların doğasının yani taklit yetenekleri, tüm duyularla öğrenebilmeleri, kaygı düzeylerinin az olması ve anlık öğrenme gerçekleştirebilmeleri gibi durumların da dikkate alınması gerekmektedir. Yazara göre çocukların ailede öğrendikleri ile okulda öğrendikleri birbirini tamamlamalıdır. Ailede öğrenilen bilgiler asla okuldaki öğrenmelere ket vurmamalı; aynı şekilde okulda öğrenilenler de ailedeki yaşama olumsuz bir etkiye neden olmamalıdır. (ss.13-22)

Yazar üçüncü bölümde; öğrenme alanları ve hedeflerini duyuşsal, dilsel-iletişimsel ve bilişsel alan olmak üzere üç alt başlıkta açıklamaktadır. Yabancı dil öğrenen

çocukların öğrendikleri dile ve o dilin konuşulduğu kültüre karşı olan ilgisinin ve motivasyonun daimi olması için eğitimcilerin onlara gerekli ortamı sağlamaları, yeterli bilgilendirme yapmaları ve bu amaca yönelik bir strateji belirlemeleri gerekmektedir. Bilindiği üzere ilkokul çağlarından itibaren yabancı dil öğretiminde öğrencilere verilmek istenen öncelikli hedef onların temel düzeyde bir iletişim becerisi kazanmalarınıdır. Bu nedenle ilk olarak çocuklara dinleme becerisi, sonra konuşma ve akabinde okuma ile yazma becerilerinin kazandırılması lazımdır. Bu dört beceri dilsel-iletişimsel alanın içeriğini oluşturmaktadır. Yazara göre bu becerilerin hepsi birbirleriyle bağlantılıdır. Birinin ihmal edilmesi dil öğreniminin başarıya ulaşmasında aksamalara neden olabilir. Öğretmenler dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerisini geliştirmek için yardımcı öğrenme alanlarından da yararlanabilir. Ancak sesletim ve vurgulama, dilbilgisi ile kelime dağarcığı şeklinde sıralanan bu yardımcı alanlarda dikkat edilmesi gereken temel husus bunların asla dört temel becerinin önüne geçmemesidir. Sadece onlara yardımcı bir araç olarak kullanılmalarıdır. Ufak yaşlardan itibaren çocuklara yabancı bir dil bilinci ile yabancı bir kültür bilinci kazandırmak bilişsel alanın en önemli hedeflerinden biridir. Yazarın dil bilincinden kastı çocukların, en genel anlamıyla, ana dilleri dışında başka bir yabancı dile karşı duydukları ilgi, alaka ve farkındalıktır. Ona göre bu amaçla çocukların farkındalığını arttırmak için gerekli olan ne varsa yapılmalıdır. Öğretimi yapılan ülkenin tanıtımı, sinema filmleri, diziler, müzikler vb. öğrencilerin ilgisini çekecek olan görsel ve işitsel her türlü enstrüman kullanılabilir. (ss.23-34)

Dördüncü bölümde yazar; öğretim yöntemleri, teknikleri ve araçlarını sekiz alt başlıkta ele alıp incelemektedir. Bugün okullarda icra edilen derslerde artık öğrencinin merkeze alındığı öğretmenlerin daha çok yönlendirme yaptığı bir süreç takip edilmektedir. Dolayısıyla öğrencinin eğitim-öğretim sürecine etkin bir şekilde katılıp bizatihi işin içerisinde olması, yaparak-yaşayarak öğrenmesi için sınıf ortamında kullanılan strateji, yöntem, teknik ile ders araç-gereçlerinin bu amaca hizmet etmesi gerekir. Öğrenciler bu süreçte oyun oynayarak öğrenme gerçekleştirebilir. Çünkü çocuklar oyun oynamayı severler. Onlar birbirleriyle oynarken iletişim kurarlar. İletişime sonuna kadar açıktırlar. İlgi ve alakaları oldukça yüksektir ve kolay kolay sıkılmazlar. Yazar eserinde bu hususları dile getirdikten sonra yabancı dil dersinde oyun etkinliğinin daha verimli olması için yapılması gereken şartları sıralar. Sonra bir diğer etkinlik olan öykü anlatımına devam eder. Öykü anlatımı özellikle çocukların dinleme becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan bir etkinliktir. Öğrencilerin seveceği, sıkılmadan dinleyebileceği ve en önemlisi de yabancı dil açısından seviyelerine uygun olan hikayelerin, öykülerin onlara aktarılmasına azami gayret gösterilmelidir. Oyun ve öykü anlatımı yanında bir diğer etkinlik resim kartlarıdır. Çocukların sözcük dağarcığının gelişmesi, gördükleri kelimeleri zihinlerinde daha rahat kodlamaları için resim kartlarının hazırlanmasına dikkat edilmelidir. Kartların büyüklüğü, şekli, kelimelerin yazımı, renk uyumu vb. hususlar birbirleriyle dengeli bir biçimde ayarlanmalıdır. Yazara göre öğretmenler, aynı şekilde, müzik ve ritimden, rol oynamadan, el kuklaların-

dan, internet ve bilgisayar yazılımlarından vb. da yararlanarak çocuklarda kalıcı bir dil öğrenmeye yardımcı olurlar. (ss.35-48)

Yazar beşinci bölümde; konu alanları ile içerik ve alıştırma örneklerini iki alt başlıkta değerlendirmektedir. Okullardaki kısıtlı yabancı dil ders saatlerinde öğrencilere hangi konuların öğretileceği meselesi iyice düşünülmelidir. Zaman dar ve azdır, öğretilecek konu ise çok geniştir. Öyleyse yapılması gereken en öncelikli husus öğrencilerin ilgi ve alakaları ile toplum içerisinde kendilerine lazım olacak olan en önemli konuların belirlenerek ona göre bir içerik takip edilmesidir. Örneğin sayılar, renkler, hayvanlar, günler, aylar ve mevsimler her yıl devam edecek bir şekilde ayarlama yapılarak çocukların söz konusu konuları içselleştirmesi sağlanabilir. Yazara göre yabancı dil içerikleri öğrencilere çeşitli alıştırmalarla kazandırılmalıdır. Alıştırma örnekleri kesinlikle öğrencinin seviyesine göre olmalı, onları sıkacak ve bunaltacak uygulamalardan vazgeçilmelidir. Örneğin dinle ve boya, dinle ve çiz, dinle ve yap, dinle ve göster, dinle ve tekrar et gibi alıştırmalarla öğrenci hem dinlemeyi hem de dinlediği konuları uygulamaya geçirmeyi öğrenmektedir. Aynı şekilde konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik; ben kimim? Karşılıklı konuşma, resimle kartı eşleştir, sözcüğe ait resmi bul ve eşleştir, dinle ve yaz gibi birbirinden farklı alıştırma örnekleri kullanılarak onların bu alandaki seviyeleri bir üst kademeye çıkarılabilir. Yazar dört temel beceri dışında yardımcı öğrenme alanları olan sesletim, dilbilgisi ve sözcük dağarcığına yönelik; dinle ve ritimle tekrar et, şarkıyı dinle ve tekrar et, dinle ve taklit et, kitabını söylenen yere koy, kitap nerede? Kuşla evi söylenen şekilde çiz, zar oyunu gibi alıştırma örneklerine yer vererek konunun okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaya çalışmıştır. (ss.49-56)

Altıncı bölümde yazar; başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesini ölçme araçları ve öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi ile ilgili ölçütler şeklinde iki alt başlık altında ele alıp incelemektedir. Bilindiği üzere yirminci yüzyılın sonlarından itibaren yabancı dil öğretiminde sonuç odaklı bir yaklaşım tarzı benimsenmiştir. Buna göre okullarda yapılan yabancı dil öğretiminin sonuçlarının ölçülmesi ve akabinde bir değerlendirme yapılması çok önemlidir. Ortaya çıkan sonuçlar, öğreticilere nerelerde aksayan yönler olduğu noktasında bir fikir verecek ve böylece sorunu ortadan kaldırmak daha kolay olacaktır. Yazar eserde, bu amaçla, ölçme araçlarından söz eder. Ona göre öğrencilerin yabancı dil öğrenme düzeylerinin ve başarılarının belirlenmesi için çocukların yaşlarına ve hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olan ölçme araçlarının tercih edilmesi gerekir. Öncelikle öğrenciler gözlemlenebilir, onlarla görüşmeler yapılabilir, kendilerine verilen ödevler neticesinde ortaya koydukları ürünlerine bakılabilir, sözlü olarak birebir sınamalar gerçekleştirilerek başarı durumları tespit edilmeye çalışılabilir. Eserde bu ölçme araçlarından sonra öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi ile ilgili ölçütler üç alt başlıkta maddeler halinde incelenmektedir. Bunlardan ilki duyuşsal öğrenme alanıyla ilgili değerlendirme ölçütleridir. Öğrencilerin dil öğrenmeye karşı duydukları ilgi ve merak ile öğrendikleri dilin kültürünü tanımaya olan istekleri dikkate alınarak duyuşsal alanın

değerlendirme ölçütleri belirlenmelidir. İkincisi dilsel-iletişimsel öğrenme alanının değerlendirme ölçütleridir. Bu alana yönelik değerlendirme ölçütleri belirlenirken mutlaka dinleme-anlama, konuşma, okuma ve yazma şeklindeki dört temel becerinin her birisi için ayrı ayrı kriterler belirlenmelidir. Üçüncü ve sonuncusu ise bilişsel öğrenme alanının değerlendirme ölçütleridir. Öğrenci hangi dili öğreniyorsa o dilin ne olduğunu bilmelidir. Dilin mensup olduğu kültürü tanımalı, kendi kültürü ile diğer kültür arasındaki benzerlikler ve farklılıkların neler olduğunu kavramalıdır. Dili öğrenirken kendine göre bir strateji belirlemelidir. Öğrencinin yaptığı her şey amaca ve hedefe yönelik olmalıdır. Yazar, farklı alanlarla ilgili değerlendirme ölçütlerini belirledikten sonra öğretmenlerin beşli ya da onlu bir ölçek kullanarak değerlendirme işlemi gerçekleştirebileceğini; akabinde ise ortaya çıkan sonuçların yazılı ve görsel basında hem öğrenci bazında hem okul hem ilçe hem de il bazında paylaşılabilceğini ifade etmektedir. (ss.57-62)

Yazar yedinci ve son bölümde; çocuklara yabancı dil öğretiminin temel ilkelelerini dokuz alt başlıkta değerlendirmektedir. Yabancı dil öğretimiyle alakalı söz konusu ilkelerden ilki çocuğun bakış açısına uygunluktur. Bu önemli bir ilkedir. Öğretmenler öğretim sürecinin her aşamasını kendilerine göre değil öğrencilerin seviyesine göre belirlemelidir. Ders esnasında kullanılan her enstrüman çocuklarını ilgisini çekecek, onları derse bağlayacak bir tarzda olmalıdır. İkinci ilke gerçek yaşama uygunluktur. Öğrencilerin hangi ders olursa olsun okulda öğrendiği bilgiler gerçek yaşamlarıyla ilişkilendirilerek verilirse o dersin verimi ve öğrenci tarafından anlaşılması daha kolay olur. Bunun yanında çocukların aldığı bütün derslerin bir bütün içerisinde ele alınarak değerlendirilmesi, benzer konuların yakın zaman dilimleri içerisinde verilmesi gibi hususların mutlaka göz ardı edilmemesi gerekir. Çocukların yabancı dil öğrenimleri esnasında onların bütün özelliklerini harekete geçirecek bir metot ve yöntem takip edilmelidir. Onların hem sağ hem de sol loplalarını harekete geçirmek için derslerde oyunlar oynanmalı, müzik ve dans figürlerine yer verilmelidir. Öğrencilerin öğrendiği soyut bilgileri anlamlandırmaları için onlara anlatılan konuların somutlaştırılarak görsel nesnelere ve diğer materyallerle desteklenmesi gerekir. Çocukların sezgisel öğrenme becerileri geliştirilmelidir. Yabancı dil öğretiminde dört temel beceriden öncelikle dinleme becerisiyle dil öğretimine başlanılmalıdır. Çocuklar nasıl ki doğdukları ilk andan konuşmaya başladıkları sürece kadar kendi anadillerini öğrenirken dinleyerek bu sürece başladılarsa aynı şekilde yabancı dil öğretimi yapılırken de dinleme becerisinin gelişmesine çok ehemmiyet verilmelidir. Tabi bu gelişimin sağlıklı ve tutarlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğrencilerin yabancı dille yoğun bir temas kurmaları lazımdır. Yazara göre öğrencilerin yabancı dil öğretiminde bir bütün olarak hep birlikte bir dil öğrenmeleri için tam öğrenme modelinin takip edilmesi daha yararlıdır. Çünkü sınıf ortamında yabancı dil öğretiminde hızlı bir ilerleme yerine mevcut tüm öğrencilerin öğretim süreçlerinin her birine katıldığı yavaş ama her öğrencinin birlikte ilerleyebileceği bir yaklaşım tarzı benimsenmelidir. (ss.63-71)

